

Мітченко Катерина Вікторівна

старший викладач кафедри гуманітарних
дисциплін та психології поліцейської діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО З ЖІНКАМИ ПОТЕРПІЛИМИ ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЛЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Війна змінила кардинально сьогодення нашої країни. Українці взагалі та поліцейські зокрема зіткнулись з новими вимогами сьогодення, новими тривогами, страхами, злочинами, про які знали теоретично. Питання взаємодії з жертвами сексуального насилля і в мирний (не воєнний) час викликав немало тривогу у правоохоронців, а за період війни надмірна жорстокість, масовість вчинених зґвалтувань просто вимагає додаткових, а то і нових алгоритмів роботи поліцейських з потерпілими.

Розкриваючи зазначене питання важливо зазначити, що сексуальне насилля – це будь-яка сексуальна дія, акт влади однієї особи над іншою, завжди без вільної свідомої згоди потерпілого. Сексуальне насилля завжди орієнтоване на дестабілізацію жертви кривдником, заперечення її ідентичності.

Слід відмітити, що військові зґвалтування носять дещо відмінний характер від побутового сексуального насилля, адже його суттю є не просто задоволення фізичного сексуального потягу та прагнення домінувати на іншим, а і усвідомлене бажання нанести максимальну шкоду країні з якою відбуваються військові дії. Військові зґвалтування досить часто є розповсюдженою воєнною практикою, це свого роду руйнація нації на генетичному рівні, так загарбники сприймають процес зґвалтування як зброю війни, а тіло жінки як здобич, тим самим вони знецінюють жінку як матір, як берегиню, а її чоловіка, як немічного, такого, що не спроможний захистити свою жінку. Тому взаємодіє з потерпілими жінками від сексуального насилля в умовах війни потрібно сприймати дещо по іншому.

При взаємодії поліцейських із зґвалтованими окупантами жінками, важливо сприймати та будувати в двох аспектах: надання первинної психологічної допомоги та протидія злочинству, шляхом фіксації (отримання) доказів, показань.

Поліцейським, починаючи будь-який контакт зі зґвалтованими, важливо насамперед пам'ятати, що їх не рекомендується називати саме «жертвами», краще вживати слово «потерпіла/ий». Даний термін підтримує відчуття контролю у особи, закріплює відповідальність за злочин саме за злочинцем.

Вибудовуючи психологічний аспект взаємодії правоохоронців з потерпілими жінками, з аналізу досвіду ізраїльських психологів та досвіду роботи поліцейських нашої країни в темі сексуального насилля в довоєнний час, важливо орієнтуватись на наступні нюанси [2, 4]:

- зберігання власного спокою та врівноваженості при спілкуванні, внутрішньої готовності почути жахливі подробиці злочину. При взаємодії витримувати та контролювати власні емоції та почуття, не демонструвати зґвалтованій свої підняті підсвідомі страхи, огиду, а навпаки демонструвати професіоналізм, вміння ставити чіткі питання, називати речі своїми іменами, давати потерпілій можливість виговоритись та демонструвати при цьому достатній рівень емпатії;

- вміння маневрувати між двома крайнощами – з однієї сторони, з метою проявити високий професіоналізм, бути холодним, без емоційно ставити уточнюючі, детальні «болючі» питання, та з іншої, розуміючи весь жах події та прагнути повторно не травмувати потерпілу – бути надміру м'яким, жалісливим, боятись додатковим уточнюючим питанням задіти, підняти спогади, що повторно нададуть шкоди;

- при спілкуванні першочергово створити потерпілій безпечні умови, забезпечивши задоволення базових фізіологічних потреб (в їжі, воді, одязі, теплі, місці, де можна посидіти, сходити до вбиральні (при умові не знищення доказів)). Сприяння поліцейським у задоволенні потерпілою базових фізіологічних потреб, є передумовою повернення їй відчуття втраченого контролю над власним життям, стабілізує сталість її «Я», надасть сил відповідати на питання, відтворюючи пережиті події;

- після пережитого сексуального насилля жінка завжди відчуває стан безпорадності, безсилля, тому дуже важливим є повернення їй віри в себе та контролю її над власним життям, через можливість особисто робити навіть елементарний вибір (пити чай чи каву; при наявності запропонованого стакану води – пити зараз чи після в процесі допиту);

- при тривалому часі перебування зі злочинцем, або не одноразовому гвалтуванні в потерпілої може, як захисний механізм психіки, виникнути так званий Стокгольмський синдром (травматична симпатія до гвалтівника («не такий він і поганий, не убив же»)) або перекидання відповідальності за вчинений злочин на себе («якби я вчасно переїхала...», «сама винна, не заховалась...»). Тому при взаємодії важливо

зняти відповідальність за вчинене з потерпілої («Винний злочинець, цей злочин його відповідальність, ви в наявній ситуації зробила все, що було в ваших силах»).

Аналізуючи поведінку поліцейських під час роботи з дітьми та жінками потерпілими від сексуального насилля, виділяють наступні причини, що заважають ефективно та професійно взаємодіяти поліцейських з ними:

- відволікання уваги на власні думки, переживання, особливо коли поліцейський має не вирішені та турбуючі особисті проблеми;
- обдумування, яке питання або відповідь необхідно вимовити в наступну хвилину, відсутність потрібного професійного та особистого досвіду, страх допустити помилку;
- передчасні висновки про сенс того, що говорить потерпіла, до того, як почута вся історія; прагнення «підігнати» отриману інформацію під наявну гіпотезу, навіть притягаючи інформацію «за вуха»;
- формальність в розмові, орієнтація, привертання уваги до фактів, а не до потерпілої, її переживань, змін в позі, інтонаціях, міміці. В процесі слухання домінує інтерес до фактів, які можуть бути використані в ході подальшого розслідування, без урахування стану дитини;
- надмірна емоційна залученість - надмірне співчуття і жалість до потерпілої може викликати спотворення одержуваної інформації, нашкодити в розслідуванні злочину;
- слухання кризь «фільтри», оцінке слухання - те, що говорить потерпіла, спотворюється відповідно до власними очікуваннями і уявленнями поліцейського; помилкове сприйняття почутого виникає внаслідок навішування ярликів «добре - погано» [3, с. 427].

Бережною психологічною підтримкою поліцейського при сексуальному насиллі є активне слухання, врахування гендерних та культурних особливостей, беззаперечне вираження поваги до потерпілою. Важливо вести діалог на одному фізичному рівні очей поліцейського та згвалтованої, задавати відкриті питання, які нададуть можливість якомога більше отримати потрібної інформації про згвалтування з правової сторони, та будуть профілактикою виникнення психологічних ускладнень, розладів у майбутньому з психологічної.

Категорично забороняється при спілкуванні з жертвами сексуального насилля без дозволу потерпілої торкатись її, критикувати дії, засуджувати поведінку, не засуджувати, не висказувати свої судження, інтерпритації, не обнадіювати безпідставно, не давайте обіцянок, які не можете виконати [1, с. 27].

Розуміючи зазначені вище психологічні аспекти взаємодії поліцейських з потерпілими під час воєнних дій, є передумовою більш плідного та результативного збору оперативної інформації щодо злочину та може бути ефективною профілактикою виникнення посттравматичного стресового розладу.

1. Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я. Перша психологічна допомога. – Львів: Друкарські куншти, 2015. – 184 с.

2. Лекція Beth Offer "Як почати працювати з жертвами сексуального насилля" URL: <https://youtu.be/7Ly9K7ToMyk>

3. Мітченко К.В. Психологічний аспект взаємодії поліцейського з дітьми-жертвами домашнього насилля // Толерантність у системі цінностей сучасної особистості: матеріали Всеукраїнської наукової конференції, приуроченої до Міжнародного дня толерантності, м. Маріуполь: ДонДУВС, 2021, С. 425-428

4. Робота із сексуальною травмою. Тетяна Барац-Лемберг, Алла Фонберштейн (Ізраїль) URL: <https://youtu.be/pGDgZOKtk8s>

Молчанов Ростислав Юрійович
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Введення особливого правового режиму воєнного стану передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності [1]. Значною мірою такі заходи і повноваження спрямовані на забезпечення громадського порядку.